م. غفوری.

ادبیات کیسه‌کلری

ناشری: «برادران کریموفلر» نڭ اوفا شعبه‌سی.

УФА.
Электро-Типографія „Восточная Печать“
1914 г.

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Респ. Башкортостан
3402

تيوكستلر نومیری 898
فن نومیری
بولك نومیری
كيتاب نومیری

م. غفوری.

Национальная библиотека
имени Ахмет-Заки Валиди

ادبيات كيسه كلرى

Государств. Баш. Центр. Публ.

ناشری: «برادران كريمفلر» نڭ اوفا شعبه‌سى.

اوفا، «شرق» مطبعه‌سى.

УФА.

Электро-Типографія „Восточная Печать"

1914 г.

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Респ. Башкортостан

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Респ. Башкортостан

Запрещается
„3“ июня 1925 г.
Башглавлит

بو كمنك قبرى؟

(تاريخى برمقبره يانده)

آولدن براق، قاره اورماننك يانده قالقيب طورغان بوتوفراق جيينتغى كمنيدر اچينه آلغان . . . وقتيله كملر طرفندن بويالغز قبرگه كوملگان كشيگه بريادكار وعلامت اولارق قويلغان زورومهابت طاش عصرلر اوتوى بلهن يرگه باطوب كرگان. بو اورنده بر بندهنك مدفون ايكانن بلدروب، كيلگان كشيلرگه حال تليله دليللك ايتوب طورغان اوشبو زور طاشدن باشقه قبر اوستنده هيچ برعلامت يوق. احتمال باشقه علامتلر زمانلر اوتووى بلهن برهم بسرهم يوغالغنلاردر. احتمال مونا بوزور طاشقه قبر ايهسينك وفات تاريخى، اسمى يازلغاندرده . . لكن اول يازولر يللر اوتووى بلهن اوزينه قارشى ايسكان جيللرگه، سيبهلهب ياوغان نهايتسز يغمور طامچيلرينه قارشى طوره آلمى كيتلوب توشكانلردر . . .

بوكمنك قبرى؟ . بوقبرنك كم قبرى ايكانلگى ماضينك قاراڭغى تاريخلارى آستينه كروب ياغالغان. يازمش بلهن مونڭ كوملگان

Нац. библиотека им. А.З. Валиди Респ. Башкортостан

یالغز بوبنده‌نڭ کم ایکانن بلور حال یوق. شولایده معنوی بر کوچ بو اویم طوفراق یانننده بولغان کشینڭ بترن وجودینه تأثیر ایته. مونده بر عظمت بار کبك طویلا. بوقبرگه کوملـگان بنده‌گه حرمت ایته‌سی کیله. اوتکان وقتلرغه، تاریخقه ئه‌یله‌نوب قارارغه، بوقبر صـاحبینڭ برزمانده یاقتی دنیاده یورگان زمانلرن اویلارغه مجبوریـت حس ایتله . . .

عظمت قاتش مخزونیت چولغاغان بوقبر کمنـڭ؟ . ای طـاش! سین مونده کوملـگان بنده‌نڭ تاریخینی، آنڭ کم ایکانیـنی البته بله‌سڭ! . . سینی مونده شاهدلك وظیفه‌سـنی اوته‌ب طورر اوچـون نینندی قوللر کیتروب قویدیلر؟ . سینی مونده کیتروب قویولریـنه کوبمی عصرلر اوتدی؟ ای طاش! سین بوکشیگه ئلله نیچه عصر ایتکان ایبده‌شلك حرمتی اوچون، مونڭ روحی حقی اوچون سویله! . . هیچ برسـویله‌مه‌سه‌ڭ، بوکشینڭ اسرارینی کشف ایتمه‌سکه سیندن عهد آلـ- یلرمی؟ . شول ایتکان عهدڭنی، قیلغان یمینڭـنی بوزماسـقه قـرار بیردڭمی؟ . . آلای برلسه عهـدڭنی بوزما، اوستـڭه یـوکله‌تلـگان اسرارنی قیامتکه قدری صاقلا . . . ای شاولاب طورغان آغاچلر! بو قبرنڭ کم قبری ایکانن سزدن صورارغه‌ده احتیاج یوق چونکه‌سزنڭ بودنیاغه کیلر، بویرده اوسه باشلاو تاریخڭز، بوآدمنڭ بویـرگه کو- ملوودن البت بیك کوب صوڭ . . . سزنڭ بوقبر حقنده برتورلـیده شهادت بیره آلماوڭز بیك طبیعی . . اونتلغان، طاشـلانغان بـوقبر کمنڭ؟

احتمال بوقبر تاتار خانلرندن برورخان قزینڭ قبریدر. بـر وقتده آلتون کمشلر بلـن زینتله‌نوب یاصالغان تیرمه اچـنده، اطلا- سلردن عبارت یورغانلر اوستنده، یفه‌کلرگه چولغانوب، آصل طاشلرغه کوملوب، ایرکه‌له‌نوب، اوزینڭ صاقچی قزلری آراسنده، آی کبك

یالقوب طورغان بوقز بولغاندر. بونڭ انجی تشلری آراسندن چققان هربر سوز تڭرینڭ امری کبك، هیچ برتخلفسز اجراقیلنوب، ییرینه یتکرلوب طورغاندر.

بونڭ هرکمنی مسخرا ایته طورغان کوزلرینڭ عادیگنه بر قاراشی، اوزینڭ تلهگینی آرتغی بلهن ییربنه یتکررگه کافی بولغاندر. بوقزنڭ آی یوزینی کورگان کشیلر ایکنچی برمرتبه کورو اوچون جانلرن فدا ایتو درجهسینه کیلولری بیك معلوم.

احتمال وقتی ایله بوقزنڭ آغزندن برسوز ایشتورگه، بونڭ برامرینی یرینه یتکررگه موفق بولغان بندهلر اوزلرینی مسعود، بختلی کشیلردن حسابلاغانلردر.

یا ڭا آتقان بوچهچهکنڭ صاباغندن اوزلوب توشووی، یاوزتفلرنڭ یازمشی بلهن بوآینڭ، مونا بویرگه کوملووی، بوتون تیرهیاق اوچون حسرت بولوب، بونڭ تأثرندن ڭلله کملر، ڭلله کملر؟، کوز یهشلرینی توککانلردر.

بوقزنڭ عاشقی آفتق صولشلرن بوقبراوستنده آلوب، اوزینڭ ایڭ آچی حسرتلی کوز یهشلرن اوشبو توفراق اوستینه آغزغاندر.

بوقز اوچون حسرت چیککان، بویرگه کوز یهشلرینی توککان بندهلر اوزلریده اینده‌ی ڭلله قاچان یوغالوب اونتلغانلر... آلار بو دنیادن کیتو بلهن بوقزنڭ قبریده منسی ومتروك بولغان... مونه بو طاش، مونه ڭلله کملرنڭ قوللری بلهن اویلگان بوتوفراقلر، شول بورنغی کشیلرنڭ حسرت بلهن حرکت ایتولرینڭ بقیهسی...

ای طاش! سویله، بوکمنڭ قبری؟ بوڭلی همان میڭا قارانغی، سین شول قارانغیلقنی آچ، تاکه اوتکان زمان تاریخینڭ برگنه یولنن بولسهده خبردار بولیم.

چیتده، طنچ بریرنڭ اورتاسنده بولغان یالغز قبر!.. بونڭ

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Республики Башкортостан

یالغز بولوودن، برقبرنڭ تاتارلرنڭ بورنغی بابالرندن برینڭ، برقهرمانینڭ قبری برلووی بیگرهك یاقن احتمال

ای قبردهگی ذات! اوزڭ طوروب کم ایکانلککنی، باشکدن اوتکان واقعهلرنی تفصیل قیلوب تاریخی قارانغیلقلرنی کشف ایت..

سین «جوجی» عسکرلرندن برذاتمی؟ تاتارلرنڭ بودنیانی تترهتکان وقتلرنده سین قایده ایدڭ؟.. غربی «آزیا»نی شرقی «آوروپا»نی استیلا ایتوب، آنڭ.. وباشقهلرنڭ یورهگن آلغان تاتار عسکرلری بوموفقیتلرینه نیچك ایرشدیلر؟.. شول دورده بولغان تورلی واقعهلر حقنده بزنڭ باشمزغه کیلگان تورلی شبههلر طوغریسنده ایضاحات بیروب، چوالچق تاریخلرنڭ آچق ویاقتی بولووینه سببچی بول. تاریخنڭ معمالرن حل قیلوب، بابالرمزنڭ احوالی، حرکتلری حقنده بزگه مفصل معلومات بیر.

احتمال سین عادی برعسکر بولدی، وبلکه مڭلرچه عسکرگه باشچیلق ایتوب، دنیانڭ ایڭ زور قائدلرندن صانالغانسکدر. سینڭ یورهگکده برلغان وطن هم ملت حسی سینی آرسلانلر کبك حرکت ایتدروب، دوشمانلرگه قارشی کوتهرگان قلچکنی تلهگانچه حرکت ایتدرگانسکدر، سینڭ غیرتڭ قارشیسنده دوشمانلرڭ عاجز قالوب سینڭ هربرامرڭه بوی صونارغه، سینڭ هربرتلهگکنی بیرینه یتگررگه مجبور بولغانلردر. اوزکدن کیلهچك بالالرکنڭ بختی، تاتار ملتینڭ تختی اوچون صحرالرنی، طاوطاشلرنی چیکسز قاره اورمانلرنی اوتوب، کون تونی آط اوستنده یوروب، دوشمانلرکنڭ کوچلرن بتروب اوزکنڭ مقصودڭه ایرشکانسکدر.

سینڭ غایهٔ خیالڭ صوڭندن کیلهچك بالالرڭ اوچون برلهشلك بر دولت توزو، آلارنی قیامتکه قدر محکومیتدن قوتقاروب دنیانڭ هرجهتنده راحتلکده یهشهتو برلغاندر. سینڭ عمرکنڭ هر

Нац. библиотека им. А. З. Валиди Респ. Башкортостан

برمينوتلرى اوشبو تلەگكنى يېرينه يتكررگه صرف قيلنوب، هر بر ساعتلرڭنى اوشبو مقصودكه يتەرگه ياڭى بر آدوم آطلاعانسڭدر.

نهايت ياوز ئولم طرناغى سينى اوشبو يېرده اوچراتقان، سين همه نرسەگه قارشى طورا آلساڭدە، مونه اوشبو ئولمگه قارشى طورا آلمى تقديرگه بوى صونغانسڭ. سينى اوزڭنڭ مڭلرچه بولغان سويكلى عسكرڭ كوز يەشلرن توگوب يېرگه كومگانلر، مونه بوطاشنى باش اوچڭه اوطرتوب اوزلرى تكرار دوشمانلرغه قارشى كيتكانلر. سينڭ نهايتسز غيرتڭنى ئولومڭنه قارشى طوروب طوقتاتقان. آرسلان كبك بودنيانى طاركوروب بورگان وجودڭنى مونا بوطوفراق جيينتغى غنه اچينه صيدرالغان. سين اوزڭنڭ تلەگان مقصودلرڭنى تمام ايتربى بالالرڭه قالدروب روحڭنى تسليم ايتكانسڭ.

سينڭ صوڭڭدن كيلگان بالالرڭ، سين تمام ايتەرگه تلەگان تلەكلرڭنى تمام ايتديلرمى؟ هيهات!. آلارنڭ روحلرى سينڭ وفاتڭدن صوڭ كوبكه صوزلمادى، سوندى.. آلار سينڭ عالى مقصودلرڭنى تمام اوتنديلر. سيندن صوڭ بزتاريخنڭ ابڭ آچى دورلرن اوتكاردك. فلك بزگه ايڭ قارانغى كونلرن كورساتدى. سيندن صوڭ اوتكارگان تاريخى خطالرمزحقندە بز سينڭ آلدڭدە گناهلى، بوحقدە جواب بيررگه قادر توگلمز.. سينڭ وطنغه قيلغان خدمتلرڭه مكافات اولاراق بالالرڭ برنيچە اشلى آلماديلر. مونا اوزڭ صوغشوب آلغان يېرلرڭدن آلنغان بر كيساك طاش بلەن، مونه بوطوفراق جيينتغى، بوايكى نرسه اوزلرينڭ عهدلرنە ثابتلر. سينڭ زيارتڭ احفادڭ قاشندە مجهول بزده سيڭا مەڭگيلك يادكار قيلوب برهيكل قويارلق كوچ واقتدار يوق.

بومينوتدە، سينڭ بوطاشلاندق، مجهول قبرڭدە اوطرشان مينى بويېرگه تصادف كيترگان. مونا برآچى كوزيەشى سينڭ خدمتڭە قارشى

Нац. библиотека им. А. З. Валиди Респ. Башкортостан

جزئيگنه بولسه‌ده بر مكافات، بوسيمى بر مرتبه بولسه‌ده ايسكه توشرو...

مونه بوقالدراغان قوالرم بله‌ن اوزوب آلنغان چه‌چكه اوزگلن

ئلله نيچه عصر صوك كيلگان بر عاجز بالاكنك، سيڭا احترام يوزندن،

قبرگه قويغان چه‌چكه‌سى

اى منروك قبر ايه‌سى! عاجز بولغان بوزائرنى عفو ايت.

روحك شاد بولسون.

۱۳ نچى سنه آغوست.

Запрещается
„3“ Июня 192 г.
Башглавлит

آق ايدل بويندە.

بز ايپداشلرمز بله‌ن برگه جيه‌لوب، جه‌يگه چغر بله‌ن «آق ايدل» بويينه بالق توتارغه - قارماق صالورغه - باره طورغان ايدك. كون ماتور بولسه بر اش بزنك عادتمز ايدى. كوب وقتده ابرته‌ن طورو بله‌ن چاى شيكر هم آشاملقلرمزنى آلوب آق ايدل بويينه يوگره طورغان ايدك. بز آنده باروب قارماق صالوب آريغاندن صوك بالقچى باباى يانينه باروب، بالق پشروب، چاى اچوب كوننى اوتكاره، قوياش باتور آلدندانغنه قايته طورغان ايدك. قاره بولوتلى ياڭغر چغوبده بزنك بو پلانمزنى بوزماسه، يوغيسه هيچ بر وقتده تخلف ايتلمى ايدى. بالقچى باباى - بو باباى بزنى برگه جيارغه، بزنك كوڭلمزنى آچارغه ايڭ زور سببچى ايدى. بوقارت قش بولسه مسجد قاراوچى، مدرسه قاراوچيسى، جه‌ى بولسه بالقچى، شول آق ايدل بوينده كون اوتكاروچى ايدى. اول اوزينڭ بتون عمرن اوشبو آق ايدل بوينده اوتكارگان. آنڭ صاقالى اوشبو يرده، بو ماتور توغايده يوروب آغارغان، اول مونا بو آستنده اوترده‌مز قاراما بله‌ن برگه قارتايغان. بو باباى، بو تيره‌نه‌گى اسرارنى، بو تيره‌ده بولغان

Нац. библиотека им. З. Валиди Респ. Башкортостан

نرسه‌لرنی جزئیاتینه قدری بله. بر صحرا، بو اورمان، بو توغای، بو آق ایدل بوینک همه نرسه‌لری بابایغه طانش. اول ماتورجه‌یگی کیچنی اوشبو اورمان آراسندن، صاندوغاج طاوشلرین طڭلاب اوتکره. بابای بو نرسه‌لرنڭ همه‌سینه اوزنڭی ایترب قاری. بو بختلی قارت، اوشبو ماتور اورنلرده حرکت ایتوب تابقان آزماز آقچه‌سی بله‌ن مسعود کون ایته. اول همه نرسه‌گه، همه کشیلرگه دوست. اول بزنڭ بله‌ن بز بولوب، بالالر بولوب سویله‌شه.

عادتمز بوینچه بو کونده ایدل بویینه باروب، بر آز قارماق صالغاندن صوڭ، قویاش قزوینه چدی آلمی، بالقچی قارت یانینه، معلوم قارت قاراماڭ آستینه جیبلدق. بز بارغان وقتده بزنڭ سویکلی بابای نه‌ره‌ته‌لرینی ئلوب کیبتره، اوزلگان اورنلرن ره‌تله‌ب طوره ایدی. بز بارغاچ بابای:

- جه‌گز بالالر، صو آلوب کیلوب چای قاینات‌گز ئلی سین عبدالرحمن موناو بالقلرنی ئه‌رچوب پشره باشلا دیب بالقلر کورسه‌تدی. اوزی همان نه‌ره‌ته‌لرینی رتله‌ب یوری ایدی.

بز اوزمزنی آستینه آلغان قارت قاراماڭ بوتاقلرینه ئه‌یبرلرمزنی ئلوب، قایسیمز بالق ئه‌رچرگه، قایسیمز صو آلوب کیلوب چای قایناتورغه، بعضیلرمز اوطون جییوب اوط یاغارغه کرشدك.

بو وقتده بالقچی بابای اوزینڭ اشلرن بتروب، چلانغان کیوملرن صالوب، یالان آیاق کوینچه بزنڭ یانغه کیلوب اوترغان ایدی.

بزنڭ اشلر بریاقدن رتکه قویلدی. بالقلر ئه‌رچیلوب قازانغه صالندی. قورملانوب بتکان زور تیمر چاینوکنی قاراما بوتاغینه تاغلغان ییکه به‌یله‌ب اوط طوغریسنه قویدق. بز ایندی بالقلرنڭ پشکانن، چای‌قایناغانن کوتوب قاراما آستینه تله‌سه نیچوك اوتروب طبیعتنی تماشا ایته باشلادق. بزنی آستینه آلغان قاراما آق ایدلنڭ

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Республика Башкортостан

یارباشینه ارسکان، آنك زور ـ قالون بوتاقلری ایدلگه طابا آووشوب طوره‌لر ایدی. بزگه قارشی ایدلنك ایکنچی یاغنك «آق طاش» طاووی ایدل بویله‌ب صوزلوب یاتا، قویاشنك نوری عکس ایتوب کوزنی قاماشدروب طوره ایدی.

صاف هوا، ماتور طبیعت، آق ایدلنك طاوشسزغنه آغووی، بزنی جیکله‌یتوب، آشقندروب طوره ایدی.

تیب تیگز منتظم آققان ایدل اوستندن صالچی باشقرطلر، اوزلرینك صاللرن صوآغمینك اختیارینه قویوب، آقرینغنه قوزغالوب باره‌لر، ایشکاکلرینك باشلرنك اوترغانلری مالك بیك موڭلاندروب باشقرطلرنك اوزون کویلرن جرلاب باره‌لر ایدی. بولارنك جرلاغان طاوشلری آق طاش طاووینك تاشلرینه بەرلوب بزگه ایکاو بولوب ایشتله، تیره یاقغه طارالا، آق ایدل بویی یاڭغری ایدی.

بز آلارنك جرلرن بواه‌س، موڭلی طاوشلرن اوزه‌س اوچون آلارغه سوز قوشمادق. آلارنی روحانی لذتله‌رندن آیررغه تله‌مه‌دك. آلار شولای آقرینغنه کیتوب، ایدلنك بورلغان یرینه، او ماں آراسینه کروب کیتدیلر.

بووقتده بزنك جاینوك آقطارلوب قاینەب صولری اوطقه توگلوب، اوطنك کوللرن کوککه اوچردی. بو بزنی حرکتکه کیتردی. شوندن صوڭ بز یەش ئوله‌نلرنی قول بلەن تیگزله‌ب، بالقچی بابایڭ چوبار بویلی چوپره‌ك پالاسن، آنك اوستینه آشیاولغن جه‌یدك. صوغه تغوب قویغان شیشه بلەن سوتمزنی آلوب کیلدك.

بز چه‌ی اچوب بتوگه بالقده پشوب ئولگردی. بز اوزمزنك ئولشمزگه تیگان بالقلرنی آغاچ یافراقلری اوستینه قویوب آشارغه کرشدك. بووقتده بزنك کوزمز همان تیره یاقنی ـ طبیعت نی تماشا ایتوده ایدی. بزنك آرامزدن بره‌و:

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Респ. Башкортостан

ـ ایدلنڭ آرغی یاغینه، قارشیداغی آق طاش طاوینڭ اوستینه، آنا تگی اویلوب، اویلوب، کیرتکاچلەنوب، صالموب توشارگه طورغان زور طاشلرنڭ آراسینه منوب یوررگه کیرەك ایدی» دیدی.

بزنڭ بالقچی قارت، محال برنرسەنی ایشتکار صماق بیك قزق ایتدروب کولدیده:

ـ چغارسڭ آنده، آتاك باشی! بار ئلی چغوب قاره، اوزگلی جغار بوطارلاب طاشلاسونلر» دیدی. بز بالقچی باباینڭ سوزینه عجبسندك هم باباین نیچوك صوڭ آلای؟ دیب سوبلەوون اوتندك.

بابای سوز باشلاب:

ـ مرنا بوآق طاش طاوینڭ آر یاق اوستی تیب تیگز، آنده کیوك یالانلار، اورمانلر، هم بورنغی مسلمان خانلرندن قالغان شهر اورنلری بار. آلار بورنغی زمانده شول یرلرده خان بولوب بیك شەب عمر ایتکانلر. آلار شونده بیك کوچلی بولوب عمر ایتکان وقتده، آلارنڭ اوسلرینه ایکنچی یردن بیك زور یاو کیلگان، بو شهرنڭ شول زمانداغی خانی بویاونڭ باشلغینه ایلچی یبەروب «نی اوچون کیلگانلکلرن، بلورگه قوشقان. بوخارنڭ «آلتون چەچ» اسمنده بیك ماتور، بر بیتی آی، بر بیتی کون کبك صلو قزی بولغان ایکن. تگی یاونڭ باشلغی «آلتون چەچ» نی آلورغه کیلگانلگن یاخشیاق بلەن بیرماسه صوغشوب بولسەده آلورغه تلەگانلگن ئەیتوب یبەرگان

خان یاو باشینڭ بوسوزن ایشتکاچ قزینه خبر یبەروب، باررمی ایکان دیب صورانقان. آلتون چەچ:

ـ مین جەیملکی بیتلی، جایق بویی یاو باصاریسنه بارر حالم یوق. آق طاش طاوی اوستندن، اورال طاوی آر یاغینه بارمیمن. ئەتکەم دوشمانغه قارشه صوغش آچوب بولسەده مینی بیرماسون، اگر

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Республики Башкортостан

ده میڹی کوچله‌ب بیره‌لر ایکان ایکنچی کون میڹی یاقتی دنیاده کور-ماسلر دیب جواب قایتارغان.

خان قزینڭ بوسوزلرینی ایشتکاچ «آلتون چه‌چ» نی، بیرماس اوچون دوشمانغه قارشی صوغشرغه قرار بیرگان. هه‌ده یاو باشیده:

- قزم سیڭا بارغه رضا توگل، اینده‌ی اوز بولگنده بولورسڭ قان توکمه‌س بولساڭ کیری قایتوب کیتارسڭ، بولماسه میندوده کوچ یوق توگل، باشقه‌سن اوزڭ بل، صوغشرغه حاضر طوره بزنڭ ایل» دیب جواب قایتارغان.

یاو باشی، خاننڭ جوابن ایشتکاچ آچولانوب:

- صوغشوب آلتون چه‌چ نی آلورمن، بوش قول بـ‌له‌ن ایلمه قایتماه‌ن دیگان. آلتون چه‌چنڭ ئه‌تکه‌سی خان اوزینڭ عسکرن جییوب یاوغه قارشی چققان. خان عسکری (باباى قولی بله‌ن کورساتوب) ئه‌نه تگی طاونڭ اوستندن طوروب، ئه‌نه تگی آرقادن کیلگان یاوغه قارشی اوق بله‌ن آتقانلر. اول زمانداغی خلقنڭ صوغشه طورغان قوراللری: اوق، سونگی کیک نرسه‌لرگه بولسه‌ده آلارنڭ اوقلری اوچ دورت چاقروغه یته طورغان بولغان. خان عسکری یاو بـ‌له‌ن بیک اوزاق وقتلر صوغشه‌لرده، یاو بیک کوب بولغانغه کوره، خان نڭ عسکری جیڭلوب قاچوب شهرگه کره باشلاغانلر. شهرخلقین بیک قورقوغه توشوب قایده بارغه بلمی آپدراوده قالغانلر. خان قزی «آلتون چه‌چ» ئه‌تیسینڭ عسکری جیڭلگانن کورگاچ اوزی بیک شه‌ب قاره یورغه‌غه آتلانوب، قولینه اوق، سونگی آلوب یاوغه قار-شی چققان. آلتون چه‌چ یاو بله‌ن بیک نق صوغشه‌ده اوك قولی جراحتله‌نو سببلی قایتقان.

خان اشنڭ آخری بیک نچار بولاچاغن بلوب اوزینڭ خزینه‌سنده بولغان آلتون کمشلرن، جوهر یاقوتلرن یاودن یاشره‌کچی بولوب،

Национальная библиотека им. А.-З. Валиди Республики Башкортостан

ئەنە شول طاونڭ، ئەنە، ئەنە كورنە بيت ئلى، ايلڭ نكە يردەبر تيشك صمان اورون، ئەنە آنڭ اچى بيك كيڭ دى، ئەنە شونڭ اچيدە جيلرغان. اوزى طاغيدا عسكرى بلەن ياوغە قارشى چغوب صوغشە باشلاغان. خان همانده جيڭلگان.

آلتون چەچ دشمان قولينە توشماس اوچون تونگى آى ياقتيسيدە، اوزينە خدمت ايتە طورغان برقز بلەن قاچوب، ئەنە شول خاننڭ خزينەسى يەشرلگان طاو تيشگينە كيلوب كرگان.

ياو خاننڭ عسكرن جيڭوب، خاننڭ اوزن توتقوننغە آلوب كيتكانلر. آلتون چەچ شونده كروب يوغالغان

— شوندن صوڭ نيشلاگان صرڭ؟

شوندن صوڭمى؟ - شوندن صرڭ آلتون چەچنڭ نيچوك بولغانى معلوم توگل. تيك مونا آنڭ جەيگى ماتور كونلرده شول طاوتيشگندن چغوب تگى طاو كيرلەچينە اوترغانن كورگان كشيلر بار. اول شونده چغوب اوزينڭ آياقلرينە توشوب طورغان اوزون چەچلرينە كوملوب، اوچينە طايانوب، بيك موڭايوب تۆغايغە طابا قاراب طاڭ آتقانچى اوطرەدى. شوندان صوڭ طاغيدا! آرتينە قاراب، شونده كروب يوغالادى اول بورون زمانده بيك جش كورنگان ايمدى بو كونلرده آنى كورگان كشى ايشتلمى. تيك بزنڭ قارت ئەتى، كيچ بلەن مونده قونغان وقتده اوزينك، آلتون چەچنى كورگانن، ماتورلغيدە ايسى كيتوب قاراب طورغانن سويلى طورغان ايدى.

— خزينەلر شونده يكان صرڭ؟

مونا مينم ئەيتە طورغان سوزمده شول. مونا ايمدى شول خزينەلرغە اوزاق وقت اونكاچ جنلر ئيەلەشكانلر. آلارنى آلورغە باروب ئلله نى قدرى كشيلر شونده هلاك بولغانلر. آنده ملطقاى صالدات

Нац. библиотека им. А. Валиди Респ. Башкортостан

كبك قاراولچيلر طوره ايكان. آلورغه نله‌گان كشيلرنى ياقنده يبه‌رميلر ايكان.

بابای سوزينی بتركاچ طاغيدا طاوغه طابا بيك قورقنچلی ايتوب، خزين بر صورتده قاراب قويدی. نيكدر بيك تيران كرسندی. بز چن اخلاص بله‌ن بابايدنك سوزلرن طڭلاب يتدك. بزنك كوز آلدمزغه، خان قزی آلتون چه‌چنك آق طاشلر آراسندن آبنده، سورتنه قاچوب كيلوب، تيره ياقينه موڭلی ايتوب قاراوی، آننك قورقودن آغارغان ماتور يوزلری، يه‌ش بله‌ن چلانغان اوزون كرپكلری آستنده‌غی زور قاره كوزلری بله‌ن بزنك كوزآلدمزغه باصقان كبك طويلدی. گويا بوميتوته آلتون چه‌چ طاوتيشگينه كروب بارغان كبك ايدی. بالقچی بابای سوزينی بتركان وقتده همه بزنك كوزی، قارشيمزداغی دهشتلی طاونك تيشگنده ايدی.

Запрещается
192
Башглавлит

Национальная библиотека им. Ахмет-Заки Валиди Респ. Башкортостан

تاثرات

جه‌ی كوننك تونگی آی ياقتيسنده

بز آق ايدلنك بويلده آغاچلقلر آراسنده كچكی آی ياقتيسنده، جه‌يگی كوننك يوتوب طويا آلماسلق صاف هواسنده تماشا قيلوب يوروب. طبيعتنك ماتورلغندن مفتون بولوب نيده‌ی در؟.. برماتورلق آستنده آربالغان، سحرله‌نگان كبی بولوب اوطرا ايدك. چيتده‌رك طورغان بيوك طاوآينك طنرق ياقتيسی بله‌ن آزمازغنه كورنه، تيره ياغمزده‌غی آغاچلر آزغنه، آقغه مائل بولوب طوره‌لر ايدی.

بونی شادلق قاتش موڭليلق، ئله نيده‌ی برشعريت تمام ايزره تكان، معنوی برقوتنك تاثيری بزنی تيك طورغه مجبور ايتكان ايدی.

چنلابده بووقتده بتون ییر اوستینی بیك تیران سکونت قابلا-
غان. . . همه نرسه بیك کوچلی تأثیر آستنده . . بتون مخلوقلر
معنوی برقوتنڭ تأثیرندن غیر اختیاری سکوتنی التزام قیلغانلر.
بولارنڭ هربرسی فوق العاده براش کوتکان صماق برقوتکه تواضعلق
ایتەلر . . . بارچه اشیا قایدندر . . . برالهام، سرّی بر تبلیغ‌نڭ بولورین
کوته، یا که تیزدن بولاچق برنرسه‌نڭ لذتندن محروم قالماس اوچون
بتون قلبلاری وجودلری بلن برقوتنڭ آلدنده چوککانلر.
بولارنڭ همه‌سیده برخطیب‌نڭ اثرلی خطبه‌سینی، بتون انسانلرنی
آزادلقغه چقاره طورغان سوزلرینی طڭلارغه حاضرلەنگان کشیلر
کبی مسحر بولوب سلکنمی نیتمی نرسه‌در . . . کوتەلر . . .
بووقتده یولدزلر عادتلرنچه کوب جلتلدامی، جیلبردەمی، شبهەسز
برنرسه‌گه مفتون بولوب شاق قالطوب اورنلرنده طورەلر.
طولغان آی ده برعظمت آلدنده سجده ایتکان کبی ییرگه قاراب
اورنده قوزغالمی طوره، نورلری اوزینڭ اختیارندن باشقه‌غنه ییرگه
سیرپله... آغاچلرنڭ یافراقلری بوسکونتنی بوزماس اوچون بربرسینه
بەرلشودن، بوتاقلری بربرسینه سلام بیرشودن طوقتاب، همەسی تیك
طورورغه مجبور بولغانلر.

مەنگیدن بیرلی آقرین، فقط مهـابت، منتظم آغا طورغان آق
ایدل‌نڭ صووی طاووش چقارودن قورقوب اوزینڭ آغوون ترتیبلی
رەوشده آقرنایتوب نرسه‌گەدر. . . اطاعت ایتکان.

بوسکونتنی بوزارغه، بوعظمت آلدنده سجده‌دن باش کوتاررگه
بولارنڭ تیك طورولرندن کیلگان ماتورلقغه خلل کیتررده اشنی
اشلەرگه- باشلاب سلکنورگه هیچ برمخلوق، وباشقه جانسز نرسه‌لر
جسارت قیلا آلمیلر.

بومیذوتده دنیانی برمعنوی عظمت چولغاغان . . . بتون ییر اوستی:

Нац. библиотека им. А. Навои Республики Узбекистан

قرلار، اورمانلار، طاولار، صوبر يلرى، بولارداغى مخلوقلرچن اخلاص بلەن تيك طوررغه محكوملر.

بولارنڭ همەسى اوزلرينڭ اوستلرنده بوقوتنڭ غالب بولوون سيزەلر.. همه نرسەكوڭللرن الهام كيله طورغان طرفقه يونەلدرگانلر. بولندالى مينوتلارنڭ بوالهام وقتينڭ اوزاقغه صوزلوويني تليلر.

سكونت طاغينى قاتيراق حكم سوردى ... طنلق نهايەسينه ايرشدى. الهام كوتارگه طاغى نغراق حاضرلەنديلر.

شول وقتده ايدل بوينده بوگلوب، صغلوب اوسكان آغاچلرنـڭ آراشنده، قايەدر... كشى كوزى كوره آلمى طورغان منبر اوستنده بر صاندوغاچ شڭغرداتوب، يالغراتوب، بر كوتەروب بر توشروب، صزدورب، صزغروب، چوتلداتوب، كمال مرتبه علويت بلەن صايراب يبەردى. صاندوغاچنڭ كوڭلنده صاقلانوب طورغان محبت، عشق، سر، موڭلى طاوش بلەن تيره ياقغه طارالا باشلادى.

بونڭ صايراوى بتون مخلوقات طرفندن وكالت بلەن طبيعتنڭ الهامينه قارشى بر نطق، ياكه معنوى قوتنڭ الهامينى بولارغه تبليغ ايدى.

صاندوغاچ اوزينڭ صايراون بارغان صاين آرتدرا بارا،طاوش آنڭ صاين ماتورلانا، يير اوستنده سكونت آرتا باره ايدى.

صاندوغاچنڭ صايراوى بر آز وقتقه صوزلدى. نهايت اوزينه الهام قيلنغان اسرارنى، محبت وعشقنى كمال موفقيت بلەن تبليغ ايتوب بتكان رەوشلى اوزينڭ صايراوودن طوقتادى. بو مينوتده يير اوستى هيچ بر جنايت و اوصاللق اشلەنمەگان ارض مقدس صورتينى آلدى. سكونت طاغى بر ايكى مينوتقه صوزلدى.

صوڭره صاندوغاچنڭ صايراغانن طڭلاغان مخلوق و باشقه نرسەلر، اوزلرينڭ شادلقلرن بلدرو اوچون احتياط بلەنگنه حركتكه كيلديلر.

Национальная библиотека им. Ахмет-Заки Валиди. Республика Башкортостан

آغاچلرنڭ یافراقلری آقرینغه حرکتکه کیلوب قول چابقان رەوشـن کیترديلر. آی جلمايوب کـولوب، یاقتیلغن آرتـدروب اورنـندن قوزغالغان صماق بولدی. یولدزلر یالترا اولرن آرتدروب، طامارغه طورغان طامچیلر کبی سلـکنوب ییر اوستینه سلام یوللاغان، باشلرین ایگان کبی بولدیلر. آق ایدلنڭ صووی منتظم صورتده ماتورغنه طاوشلانوب آغا باشلادی.

لـکن بو حرکتلر، بو قوزغالشلر کوبـکه طارتلمادی. تیرەیاقنی بایاغیدنده تیرەن سکونـت قابلادی. عظمت، ئلّه نیندی معنوی بر قوت طاغیدا آرتا توشدی.

اشیالرنڭ بر برسی آراسنده علاقه سیزلدی. بولار بر برسینه معنوی، فقط نقلی بر کوچ بلەن بەیلەنگان کبی بولدیلر. هر نرسه بر برسن ۆرچاقلرغه، بر برسینڭ مرینیده صارلورغه اومطلا بـاشـلادی. آینڭ نوری طاغی آرتدی. آنداغی زهره قز آب آچـق مجابسر کورنه باشلادی. کوکدەگی یولدزلرنڭ صانلری کوبەیـدی. آغـاچ یافراقلری بر برسینه سلام بیرشدیلر. آیداغی زهره قز ییرگـه قاراب باشن ئیدی. همه نرسەده بر نظام بلەن حرکت بـاشـلادی. همه اشیا شادلانغان صماق بولوب جلمايديلر. صاندوغاچ بایاغیدنده اثرلی، سرلی، موڭلی طاوشی بلەن صایراب یبەردی....

بو مینوتده همه نرسه تأثرنڭ ایڭ نهایتینه یتکان ایدی. چونکه بومینوتده ییر اوستنده چن محبت بلەن چن عشق حکم سورە ایدی....

آه چن محبت بلەن چن عشق....—

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Респ. Башкортостан

بلغار قزی آی صلو.

Запрещается
" 3 " 192 5 г.
Башглавлит

آی صلو کوزلرمنك آلدنده چچکه‌لردن اوقماغقان براوچ چچکه کبی کورنوب کوز قاراوی بله‌ن مینی اوزینه یاغلای، قولمدن کوچمی آلا ایدی. بلغار قزلرندغنه بولا طورغان: آق توگره‌ك یوزی اوستنده‌گی آل قانش قزغلت بیتی، قاره‌سی قاره، آغی آق بولغان زور کوزی، اوزون قاره چه‌چی، طال چبقدای صغلوب طورغان بویی؛ کوله بیروب کرفك قاغوب ئه‌یتکان سوزی نیچوکده اوزینی یاراتدره ایدی.

آنی کوبدن بیرلی سویسه‌مده اوزمنك سویگانمنی آڭا بلدرمی ایدم. آنڭ - مینی کوروی بله‌ن کوز قاراوینڭ باشقه‌لانووی، سوزله‌رینی قالترانکره‌ب ئه‌یتوی، مینی یاراتووینی سیزدره ایدی.

برکون آغاچلر آراسنده ایدك. آنڭ ماتورلغی یانمدا اوزمنی برق کبی کورسه‌ده قولمده کوچم قالمی، اوزمنی اوزم بلمی، بلکه بوگلگان آغاچ کبی آی صلوغه طابا بوگلوب قورقنقراب:

- «مین سینی سویه‌م بیت» دیدم. یاراتقانینی بلدره طورغان تورده کوزمه باقدیه‌طننی جییوب - مین ده! دیدی. شول میزگلده کوزنده قویاشقه قارشی یالتراب ایکی بورتك یه‌ش کورندی. آغاچ کوله‌گه‌سنده اوطردق. چه‌چکه‌دن، چچکه‌گه قونوب یورگان چبنلر آی صلوغه قونارغه ئه‌یته‌لرده، آنڭ سلکنگانینی کورگاچ چچکه توگل ایکانینی بلوب کیری کیته‌لر ایدی. مین‌ده آنڭ کوککه اوچوودن قورقوب قولمنی قیگزمی ایدم. کوز قاراشوومزدن جانمز برله‌شکان کبی بولا، تل بله‌ن توگل، کوڭل بله‌ن کوزلرمز آرقلی سویشو، یاراتشوومزنی آڭلاشه ایدك. ماتور یوزینی اوزینه بلدرمیگه‌نه قاری ایدم. ایکنچی برده قاوشه آلماومزنی بلگان اوچون کوزلرمز یه‌ش

بلەن قاپلانغان ايدى. اول كوزمه طوب طورى قاراب كرسنوب صولاب آلدیده آلدمه قولینی صالدی. بویومشاق قولنی ایرنمه كیتروب اوبەم دیگانده بر كشینڭ طاوشینه سیسكانوب كیتدك. آی صلو بولوت آستینه كرگان آی كبك آغاچ آراسینه كروب یوغالدی.

بر آزدن صوڭ بر كون آی صلو توشا كده ايدى. ترك بولوب طورووى آزغنه قالغانيدى سيزه، ترك چاقده كورگان آورلقلردن اوزيدى قونقاره طورغان أولمدى كوته ايدى. تيره ياغنداغى توسه‌لردن يەمسزلك طاباده تيزرەك آلاردن قوتله‌سى كيله ايدى.

باشیدى چاق ئەيلەندروب، كوزيدى طوتروب یانده اوطرغان آناسينه قاراديده ـ ارف! . . . ديدى: كوزنده يەشلر بتدى. باشى ياصدق اوزرينه توشدى. ترەزه آرقلى توشكان وقايغـولى توسـده طورغان قوياش ياقتيسنه جانى قوشلوب كوككەاوچدى. توسسز، صارغايغان ايرنلرى بوطورمشنى مسقل ايتكان توسلى آچلوب قالدى.

آق يوزلى، قاره كوزلى، زيفا بويلى اوزون چاچلى بلغار قزى آى صلو قايده؟ ـ شول كوندن بيرلى قاره يير آستده . . .

(بومقاله تل يارشنده برنچيلكنى آلوب، موناڭ اوچون مكافات بيرلگان ايدى)

برچه چكەنڭ نالەسى:

طبيعت، بو توبان يرده طورغان كشيلرنڭ كوڭللرنى آچار اوچون مينى بو توبەن يرده ياراتقان. مين آچلغانده (آتقانده) هر كشى زيارتمه كيله، مينم ماتورلغمه حيران قالوب قاراب طورەلر. كوز ياوون آلوب طورغان ماتورلغمنى تماشا ايتەلر.

Нац. биб… Респ… Башкортостан

عشق، محبت مینم یافراقلرم آراسنده صاقلانغان، ماتورسوزلر، عشق و محبت بلەن قاراشولر، طوغریلق، ثبات اوچون قیلنغان یمینلر هر وقتده مینم یانمده بولادی. کیچکنه صایراوچی قوشلر، کوبەلەکلر، تورلی توسدەگی قورتلر، قویاش چقماس بورون زیارتمه کیلوب، مینی اوبەلر، کون زلق کیچ بلەن مینی ماقطاب اوستمه چەچکان انجولرینی (چقلرنی) جییەلر، اچەلر، ایسەلر، کوبلیلر.

Запрещается
192 г.
выдавать

ایلڭ زور شاعرلر، بیوك فیلسوفلر مینی بو رەوشلی ماتور یاراتوچی نوسه اللەنلڭ ید قدرتیدر. دنیانلڭ ایلڭ ماهر رسامەلری میڭا تقلید ایتەرگه طرشەلر... قوللرندن کیلمی...
بر ایرتەن بر قول میڭا هجوم قیلوب، مینی صاباغمدن آیردی!.. نی اوچون؟.. دورت بیش ساعتکه بولغان زینتنی اکمال اوچون... کشیلرگه - ولو آز اولسون - بو خدمتده بولغانم اوچون ینه ماقطاندم اوزمنی اوزم یوباتدم. صاباغمدن آیرلغاندن سیگز - اون مینوت صوڭره بر گوزەل قزنلڭ کوکرەکنده ایدم. بو حالمنی بر شاعر کورسه ایدی مطلق: - «فرشته توسلی بر قزنلڭ کوکرەگنده آق، لطیف بر چەچکه کوردم» دیەچك ایدی.

یەش قزنلڭ یەش قابی قانی، قانی صوغوب عشق، محبت سوزینی تکرار ایته ایدی. قزنلڭ بر قاراووی، و بر اتفاقی اوچون جانلرینی فدا ایتارگه حاضر طورغان عاشقلری: قزنلڭ میڭا قیلغان التفاتینه، بنم آنلڭ کوکرەگنده بولورمه حسد ایتەلر، آنی میندن کونلیلر ایدی.

قز اول کون آخشامغه چاقلی مینی کوکرەگندن آیرمادی. یوقی بولمەسینه کرگاندن صوڭ مینی کوکرەگندن آلوب بر آز ایسکەگاندن صوڭ یاطاغینلڭ یانندەغی بر اوستالگه قویدی.

بر وقت قون اوتوب ایرقه بولدی... یەش قز یاتاغندن طوروب کوزگی آلدینه کیتدی. مغرورانه بر صورتده، یوزینی،

Национальная библиотека им. Ахмет-Заки Валиди Республики Башкортостан

Национальная библиотека
имени Ахмет-Заки Валиди

گوده‌سینی قارادی بر وقت قزنڭ میداده کوزی توشدی. لکن مینی کیچه‌گی ماتورلقده کورمی، شیشگان و بورشکان بر حالده کورگاچ مینی آتوب تحته‌ن اورامغه پچراق بالچقلر اوستینه طاشلادی.

وفاسز کشیلر!... قار!.. قاره!.. مینی طاپاب کیته‌لر... ای یه‌ش قز! بر کون کیلور، سینده بو ماتوراق ولطافتکدن آیرلوب مینم کبی خورلق ترفراغینه آتلورسڭ!..

(اصلی ترکچه‌دن)

زینب صبر ایتکان ایدی، نهایت صبر ایته آلمادی ۲۰.

آناسی وفات بولغان وقتده زینب سیگز یه‌شده ایدی. زینب اینده ئرله‌ڭ نرسه ایکانن بلگانگه کوره آناسینڭ مه‌نگی قایتماسینی بله ایدی. آناسینڭ وفات بولووی زینبکه بیك آور طویلدی، اول جلادی، صوڭ درجه‌ده تأثرله‌ندی. باشده بواش زینبکه بیك آوور کورنسه‌ده زینب مونڭ آچیسنه تزدی. باره طورغاچ سیر کله‌بکنه جلی باشلادی. آناسی ئولوب برایکی آی طورغاچ آتاسی آلارنڭ اوبلرینه برچیت خاتون آلوب قایتدی. زینب اوگی آناسی ایکان بلسه‌ده چیت توسلی کوروب، همان شولای چیت کوینچه بوردده ضرر سزغنه طورر دیب اویلادی. باشده زینب بوچیت خاتوننڭ مونده طورویند قایغرمادی. لکن بوچیت خاتون باره طورغاچ بتون بورتقه حتی زینبنڭ اوزینه‌ده خواجه‌لق ایته باشلادی. اینده‌ی زینب اوزی برچیت بالا کبك قورقه، قورقه یوررگه مجبور بولدی.

اول چیت خاتون آنا بولو معناسی بله‌نگنه زینبکه باش توگل، بلکه کوچ، قوّت بله‌ن باش بولدی اوگی آناسی زینبکه آچولا-

نوبقنه قويمى، اوزنسز بولسه‌ده صوغبده يباره باشلادى. زينب بو
كوندن باشلاب اوگى آناسندن تورلى آورلقلر كوردى. اول بو
اشلرنڭ همه‌سينه صبر ايتدى، توزدى. اول همان توزه، ئلله قايده
كيتارگه، بويورتدن قاچارغه اويلامى، بعضاً اوگى آناسى كورماگا-
نده‌گنه جلى مونڭ جلاغانن آناسى كورسه طاغى آچولانا: — «اوز
باشڭه جلا، جلاوڭ اوز باشڭه بولسون» دى. اول اوگى آناسينڭ شو-
ندى‌قاتى معامله‌لرينه، ات كونى كورسه‌تووينه، بواشلرنڭ هيچ برسينى
آناسينڭ بلماووينه، بلسه‌ده آناسى ياقلى بولوب، آنڭ ئه‌له‌كله‌وى
بوينچه اوزينه آچولانووينه‌ده توزوب طوردى

اوگى آناسندن يه‌ش بالا طرغاچ زينب‌نڭ كونى بيگره‌ك قيينغه
قالدى. آنى قاراو، جواتو همه‌سى زينب اوستينه طاشلاندى. اول
ايندى كون بويى بالا كوتاروب، شونى جواتوب يوررگه مجبور.
اونغه يه‌شنده بولسه‌ده بر آنالق وظيفه‌سينى ادا قيله. زور كشيلر
توساى بولوب بالالق‌نڭ شاٴنندن بولغان اوين فلاننڭ نرسه ايكا-
نينى‌ده بلمى-بيوق، توشنكى كوينچه همان شونى تربيه ايته. آنڭ‌ده
همان طوقماق آستندن چقمى؛ بالا آزغنه جلاسه آناسى: — «آباو
مبتسز! شول آراده صوقغان (بايسه) شول آراده جمتوبده آلغان»
ديب برده بوقغه بيچاره زينب‌نى قاغوب يباره، در بار! بار! اويدن
چغوب كيت» ديب تورنكه‌لب چغاره. زينب اوى آرطنده آزراق
جلاب، اويگه كررگه قورقوب اوطره‌ده، بالالق بلەن بواشلرنى اونتقان
كبى بولوب طاغى اويگه كره، آنده طاغى شوندى بر حال بولا، اول
همان توزه‌گنه اول آناسينڭ شولاى قهرايتووينه، آچووى كيلسه آشار-
غه بيرماووينه اوزينڭ كوچى يتمى طورغان اشلرنى اشله‌رگه
قوشووينه، الحاصل تربيه‌سز ئه‌دله اچنده اوگى آنالرنڭ اوگى بالالرغه
كورسه‌ته طورغان آورلقلرنڭ همه‌سينه توزدى. «مين مونده طورمين،

مین کیتەمن» دیب ئەیتمادی. حتی بو اش خاطرینەدە کیلمادی، زینب قیینلقلر آستندە طوروب اوسدی، بولارنڭ هەمەسن توزملك بلەن اوتکاروب یبەردی.

اول ایندی یتکان قز ایدی. طورووندە راحت بولمسەدە بورونغی رەوشای بیگرەك قیینەدە توگل باشقە قزلر کبی قلردە. وایر کەلکن برلماسەدە بیك آورلق اچندە توگل ایدی.

ایندی زینبنی بوگون طاڭدە کیاوگە بیررگە طورەلر. اول حاضر اوزیدە بو اویدن قوتلەچاغینی بلە، کیلەچکلرینی اویلی، آلدندە ئالە نیندی راحتلکلر کوتە، شوڭا قاوشوون تای. آنڭ بلەن بر یەشدەگی قزلر کیاوگە کیتەدە باشلادیلر. زینب آلارنڭ راحتکنە طورغانلرن کورە، اوزیدەشولار کبی بولوب کیتەسی کیلە. اول ایندی اوگی ئەنیسینڭ آچولانغان وقتلرندە ئەیتە طورغان:

- جونلی بولساڭ سیڭا موگارچی کیاو چغار ایدی، سینی ات آلسرنمی؟ دیگان آچی سوزلرن ایشتە، ایشتە یالقوب بتکان. آنڭ بو سوزلرن ایشتکان صایون زینبنڭ اچی تەنی، صزلانا، تیزرەك کیتوب شونڭ یورەگینی یاندرەسی کیلە. کیاوی بلەن قوناق بولوبقنە کیلوب کیتوب کنە یوررگە تلی. اول ایندی موڭاچە نیندی آورلقلرغەدە توزگان، صبر ایتکان، شوشی یورتنی طاشلاب چغوب مەنگی آیرلورغە تلەمگان، مونڭ صوڭندەدە اول آلای مەنگی آیرلورغە، ایکنچی بردە کیلماسکە اویلامی. آورلقلرنی کورگان، فقط تمام بیزمەگان.

زینبنی کیاوگەدە بیردیلر. ذاتا اول تیزرەك اوگی آنا قولندن قوتلونیغنە استەی، لکن اوزی تلەگان کشیگە بارە آلماوینی بلە ایدی. شونڭ اوچون اول اوزی تلەگەنینە بارمادی. آنی بیردیلر.

آتاسینڭ بردە صورامی، نیتەمی طوتوب بیروویینە رضا بولوب بتمەسەدە صبر ایتدی، توزدی، طاوش چغارمادی.

Нац. библиотек... Валиди ... Башкортостан

باشده آنڭ اوچون کیاوی فخری بلەن طورو بیك آووربولمادی. اول «کیاو» هم طورمش شولای بولادر دیب اویلی ایدی زینب طورەغەه بیرە. بولار بر برسینه یونلەب اورەنوب ده کیتمگانلر. زینب قورقه، قورقه طورە، کیاووینه یاراغەغنه طرشه ایدی.

مونا بر کون برده اویلاماغان وقتده فخری یکلەیوب قایتدی. زینب مونڭی اشنی، ازینڭ یانینه ایسرك کشینڭ کرگانن برده کورمگانگه کوره قاوشاب کیتدی. فخری اوزینی جونلی طوتارغه، طوغری سویلەرگه طرشه، لکن بولدره آلمی ایدی. زینب جلارغه، چلاماسقه ده بلمی قاتقان کوینچه قالدی. فخری کیسك جملەلر بلەن:

- آچولانمه اینەی زینب، آززاق اچوب قایتدم» دیب چاق ئەیتە آلدی. آز ماز سویلەندیده، غرلداب اویقوغه کیتدی . . . بو وقتده زینب جلی ایدی. اورامدن ارتوب بارغان ایسرکنی کورگانده قورقه طورغان زینبکه بوکون ایسرك بلەن برگه طوررغه، تون اوتکاررگه توغری کیلدی. زینب تون بوینچه اویده . . حسرتده . . .

ایرتەن طورغاچ زینب فخری‌نڭ یوزینه قارارغه اویالا. نی اشلەرگه بلمی ایدی. «نیگه اچوب قایتدڭ؟» دیب سؤالده بیرمادی، توزدی. فقط یورەگنده بیك کچکنه ترین قالدی. اول تویین زینبنڭ یورەگن طرناب طوره ایدی.

بولار برسینڭ برسی اخلاق، وطبیعتلرن چنلاب طانشماس بورون فخری‌نڭ اچووی، زینبنڭ محبتنی اوزینه باغلاماسقەغنه سبب بولدی.

برنچی اچونڭ قایغوسی جونلەب اونتلوبده بتمگان ایدی. فخری طاغی اچوب قایتدی! . . زینب اینەی چنلاب قایغردی «جانم! سین بولای ایچوب قایتقاچ میڭا قیین بولا» دیب ئەیتوبده بترمی مویینه یاروب آصلدی. زینب بواشی بلەن اوزینڭ امیدی فخری‌گنه ایکانن

آڭلاتماقچی بولا ایدی. فخری ایچونی عادی براش دیب بلگانگه، زینب‌نڭ سوزینه، جلاووینه بردەگنه ئەرنمی: – «یوقفه چلما ئەلی ! خاتون آلدم دیب ایچمی طورمام» دیدی. زینب بو سوزگه جواب قایتارمادی. بر بر سینه ئندەششیگنه اویقلارغه یاتدیلر لکن زینبنڭ کوزینه تون بوینچه اویقو کرمادی. برنچی مرتبه شوندی سوزنی ایشتوینه چدای آلمی ایدی. لکن زینب همان توزدی. چونکه توزودن باشقه چاره یوق ایدی . . .

فخری سیره کلەب ایچوب قایتا طورغاچ ایچو اوچون اوزینه یول آچقان ایدی. زینب‌نڭ قارشی طوره آلماوون بلگان ایدی. اول ایندی یالغز وقتده‌غی کبك نله‌سه قای وقتده ایچه، تله‌گان وقتده قایته باشلادی. اول آینق وقتده، زینب جلی، دلی ایچه‌وون اوتده، اوزینڭ تیاه‌روب کوتوب طوروون سویلی، ایچمی قایتسه نی قدر شادلانغانن بلدره ایدی. مونگا قارشی فخری‌ده یارار دیگان برلوب وعده بیره‌ده شولرق کوننی طاغی ایچوب قایته ایدی.

بو کون ایرته‌ن چاق ایچماسکه وعده بیروب کیتکان فخری کیچ لایعقل بولوب ایسروب قایتقان! . . . زینب قورقوودن اوزه‌له‌نوب طوره، آغارغان، نی اشله‌رگه بلمی فخری یغله یازوب اوستەل یانینه اوطردی. ئلله نیلر سویلی، کوزن برنقطه‌غه تکگان‌ده قورقنچ صورتده قاراب طوره. زینب جلاب: – «ئه‌یده چیشنوب، یات ایندی» دیب یانینه بارغاچ‌ده « کیت موندە یورمه!» دیب ترتوبده یبه‌ردی. بو برنچی صوغلو زینب‌که تأثیر ایتدی. شرلایده یاخشیلغینی بلدرو اوچون مقصوددن ئه‌یتورگه تله‌دی، فخری: – « خاتون ایچمه‌سون دیگا-نگه قاراب ایچمه ایمش . . خاتون سوزی بله‌ن یورگان کشینی طابقان ایکانسڭ!؟ » دن باشلاب تورلی آدم ایشتماسلك سوزلر بله‌ن سوگه باشلادی. زینب همان صبر ایتدی، توزدی. چونکه قولدن کیلور اش یوق ایدی . . .

فخری همان ایچوب قایتقاچ، باره طورغاچ برده یوق اوچون زینب‌نی صوغه، طوقمی باشلاغاچ زینب‌نڭ کوڭلی تمام صوونغان ایدی. اول بار کوچی بلەن فخرینی ایچرماسکه طرشوب قارادی، موفق بولا آلمادی. اول ایندی ایرینه آچق یوز کورساتمی، اول تلەگانچه ایچووینه، اخلاقسزلغینه رضا بولوب طوره آلمی، باری قوانان کیلمەگانگه اوزینڭ اختیارینه قویدی. فخری‌نڭ قوترغان ات توسلی قوتروب قایتووینه، برده سببسز صوغووینه همان توزدی. ایندی کوز توبلری کوگەرگان کوینچه، کرگلسز یورگان زینب‌نی هر وقتده کوروب بولا ایدی.

اول صارغایغان، کیبگان آلاربر برسینه موقت طورغان کشیلرچه معامله ایتەلر ایدی. قاتی سوزلر بلەن سوگو، یوقغه ایچون صوغو عادی بر اش بولوب کیتدی. زینب همان توزەگنه، اون سوزگه بر جواب قایتارو بلەن کفایەلەنه . . .

فخری‌نڭ ایسروب قایتولری، صوغولری هەسی عادی بولغان ایدی. ایندی بولارا رستینه ایسروب قایتوب ئەله نیندی خاتونلرنی ماقتی باشلادی. کورەلته چیت خاتونلر بلەن اوطرغانن سویلی: زینب شولار رەوشلی قوشطان ترگل ایمش!.. خاتون بولغاچ شولار کبك بییوب، سیکروب طورسون ایمش!.. اول زینب‌نی یاراطمی ایمش!.. شوڭا کوره ایچوب قایته ایمش... فلان خاتوننی آلوب، شونڭ بلەن طورساڭ ایمش. . . .

زینب فخری‌نڭ اوشبو سوزلرینه، بو اخلاقسزلقارینه صبرایته آلمادی.. توزوب طوره آلمادی :

- «آلای میغی یاراتماساڭ، میغی آیرده شول فاحشەلرڭنی آلده، شولار بلەن طور، مین صبر ایته آلمیمن!. اوزمنی آندای پچراقلر بلەن آلشدرمیمن» دیدیده ټچقروب، اوکروب جلاب یبەردی.. چونکه

اول اوزینینگ ایرنیدن مونده‌ی سوزلرنی ایشتوب طورورغه صبر ایته آلمادی.. اش توزوب طورودن ارتکان ایدی . . .

۱۹۱۱ نچی یلنی آپریل.

«برنچی طبع»

محترم افندی!

«قارلوغاچلر» نامنده‌گی اثرگزنینگ برنچی طبعه‌سندن هیچ بر نسخه‌ٔ قالمی صاتلوب بتکانگه کوره، مذکور اثرنینگ یاکیدن طبع قیلدرورغه لازم ایکانیدی خبر بیرو ایله کسب شرف ایله‌ر، و مونینگ حقنده سویله‌شور اوچون کورشورگه کتبخانه‌مزغه کیلو زحمتنی اختیار ایتووگزنی رجاءٔ ایتارگه جرأت ایته‌رم افندم»

«ناشر ماسئول»

اوتکان کون مشاهیر محرریمدن «هاتری» یوغاریداغی مکتوبنی بزگه کورساتوب اوشبو ره‌وشچه سوز باشلادی:

– بو مکتوبنی آلغان وقتمده شادلق و آپدراوومدن ئولو درجه‌سینه کیلگان ایدم. لکن هر حالده آپدراووم شادلغمه غالب ایدی.

«قارلوغاچلر» اسمنده‌گی برنچی اثرم بولغان مجموعه‌ٔ اشعارمنینگ برنچی مرتبه طبع قیلنغان نسخه‌لری صاتلوب بتکان ایمش!..

آه نی قدر سعادت!...

مین بو وقتده فقط یکرمی ایکی یه‌شمده ایدم. پاریژده طانشلروم آز ایدی. غزیته‌لردن هیچ برسی مذکور برنچی اثرم حقنده سوز قوزغاتوب «تنقید» یا که «تقریض» قیلوب بر سوز بولسون یاز-

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Респ. Башкортостан

ماغانلر ایدی. بعض غزیته‌لرنڭ دورتنچی بیتنده «قارلوغاچلر» حقنده باصلغان اعلاندن باشقه هیچ بر سوز قوزغانلمادی. شولای بولا طوروبده بو درجه‌ده امید ایتلمگان، عقلغه صیماسلق بولغان نتیجه کوبمی وقتده بولدی، بله‌سزمی؟. یالغز برآی اچنده... دیمك، که بو بر موفقیت، همده بیك حقیقی، عجب بولغان بر موفقیت توگلمی؟... دیمك مینده بر طالانت، فوق العاده بر استعداد بار ایکان؟.. شونڭ آرقاسنده بوتون اوقوچیلرنڭ التفاتلرن اوزمه قارانقانمن...

ایندی بو برنچی اثرمنڭ موفقیت طابووندن صوڭ یازودن طوقتالاچق توگل ایدم. طاغی باشقه اثرلرنی میدانغه کیتره‌چك ایدم. ایندی بوتون اوبم، فکرم یازو - صزو تیره‌سنده ئه‌یله‌نه ایدی. باره طورغاچ تیاترو کتابلری، پیه‌سه‌لر یازماقچی ایدم. اول بابده‌بیك تیزلك بله‌ن اسم و شهرت طاباچق ایدم. شونڭ اوچون تورلی موضوعده حکایه‌لر تصور ایتوب هیچ بر بوش طورمی، طرشه ایدم.

کتابچیدنڭ مکتوبینی تکرار اوقدم بولمه‌ده بر آرقلی بر بویغه یوروب، بر مینوتده طوقتاب طوره آلمی ایدم.

- بالام! نی، نی بار؟ سیڭا بولدی؟ دیب ایشکدن سویکملی چهره‌سی، کوله‌چ یوزی بله‌ن قارت ئه‌تی کیلوب کردی. باشینی یاڭاغنه طاراغان، کیوملرن ماتورلاب کیگان، میکا جلمایوبنه قاری ایدی.

- مونا نرسه بار!؟ قارت ئه‌تی، آل، شول مکتوبنی بر مرتبه اوقو» دیب ناشردن کیلگان مکتوبنی بیردم. مکتوبنی اوقوب: - شولای بولووی طبیعی توگل‌می ایدی؟.. مینم فکرمچه شعرلرنڭ غایت مؤثر و گوزه‌ل ایدی...

ـ اـکن، قارت ئەتی اویلاب قارە، بو امید اینلـگانلەن آرتق بر موفقیت، بو کـونلە پاریژ خلقی شعر بلەن آرتق مشغول تولگل، چن منظوملرنی آرتق اوقەیلر.

ـ سین یازغاننی اوقغانلر بیت، بو سیڭا یتمیمی؟ ـ البت آلای بولغاچ سین بخته‌لیسك، شولای؟

ـ بودە سوزمی؟ قارت ئەتی!

ـ ذاتا لازم بولغانیدە بو ایدی.

ـ قارت ئەتیم انفیەصاوتینی آقربن آقربن آچوب بر آز انفیە آلدی. کوزلرندە میڭـا قارشی شادلق اثری یالتراغانی حالدە انفیە سینی طارتدی.

بر چیرك ساعت صوڭـرە کتاب ناشری «ماسسول» نڭ دکانندە ایدم. بوتون پاربژداغی مشهور قلم اهللری بولغان محررلر بو کتابچینی بلەلر. معازین‌نـك دورت یاغینە تزلـگان، کمال اهمیت بلەن ترتیبکە قویلغان، آقلی، صاریلی، قزللی، ماوی طشلی کتابلر ومغازینگە ماتورلق بیروب طورەلر. مغازین ایچی ماتورلر، آلوچیلر وباشقە یومش کشیلری بلەن طولی. هـر وقتدە کیلوب، کیتوچیلر بلەن مغازین طولی بولا.

بیك آشغوب یوغاری قاتقە چقدم. «ماسسول» نڭ مخصوص اش کورە طورغان بولمەسی اشبو قاتدە ایدی. مین کرگاندە بولمە یاپولی طورە اچندە سویلەشکان طاوشلر ایشتلە ایدی. دیمك «ماسـسول» افندی برەرسی بلەن اوطرشە ایکان. اوزمنڭ نوبتەمنی کوتـەر اوچـون بر اوطرغچقە اوطردوم. بو وقتدە بو اورنغە برنچی مرتبە کیلـگان کونمنی، اوزمدە حس ایتکان قاوشاو، قالترارومنی خاطرگە کیتردوم. یازغان شعرلرم قولتغمدە کوینچە باسقچنی نی رەوشلی یورەك تترەووی بلەن منگانمنی بلورمن. اول وقتدە «ماسسول» نڭ بولمەسینە کـرگاندە

Нац. библиотека им. А. Навои Республики Узбекистан

نیلدی قالتری ایدم. «ماسسول» مینی نزاکت بلن، فقط بر آز صووغراق قبول ایتکان ایدی. نیچوک اثرمنی بعض شرطلر بلن طبع قیلماق بولوب آلغان ایدی. شول وقتدن بیرلی نی چاقلی تشویشلرگه توشدم. کاغذلرگه یاکی باصلغان مسوده‌لرنی توزه تورگه کیترگان وقتلرنده بیك سویه ایدم. مگلرچه خطالر بلن طولغان بو مسوده‌لرنی غایت دقت بلن اوقوب یاکلشلرن تصحیح ایته ایدم. صوکره بعض صرف قاعده‌لری حقنده شبهه‌گه توشوب تردده قالا ایدم. بیگره‌کده نقطه، واشارتلر قویومینی عاجز قالدره ایدی. ایك صوکره فهرست بلن خطا صواب جدولینی یاصادم. نهایت برنچی اثرم کتبخانه‌لرنك تەرەزه توبلرنده، بولڤارلرده باسسازلرده کورندی.

نهایت،، ماسسول دوننك بولمه ایشگی آچلدی. بولمه‌دن آکادیمیه اعضاسندن برەو چقدی. ناشر برگه قدر ایلوب، آنی اوزاتوب قالدی. بر کشی کتابچی اوچون بیك فایده‌لی کشی کوره‌سك.. عجبا! مینده شول درجه‌ده ایرشه آلورمنمی؟...

،،ماسسول،، مینی آچق یوز بلن قارشی آلوب بولمه‌سینه کررگه اشارت ایتدی. اوزینه مخصوص اورنینه اوطروب، میڭاده بر اورون کورسه‌تدی، اوطردوم.

— مکتوبمنی آلدڭز قوگلمی؟

— آلدم موسیو ماسسول.

— بر آی اچنده بر مجموعه‌نك صاتلوب بتووی بیك عجب، کتابکزنك صاتلوب بتووی بیك قزق؛.. صاتله، لکن آندن هیچ کم بحث ایتمی. بیك قزق!. بیك!.. ایندی صاتلوویده خلل کیلماسون اوچون یاکیدن بیش یوز نسخه طبع ایتارگه قرار بیردك.

رضا بولوب چغوب کیتدم.

چنده بر آز کوندن صوك کتبخانه‌لرنك تەرەزه توبلرنده، اثرمنك

طشنده ارى حرفلر بلهن «ایکنچی طبع» دیب یازلغان، یالتراب طورغانن کوردوم.

ایندی شبه یوق، مین اسم، هم شهرت طابقان ایدم. شولای بولسه‌ده ،،ماسسول،، نڭ «کتابڭزنڭ صاتلووی بیك قزق، صاتیله، لکن هیچ کم آندن بحث قیلمی» دیگان سوزلری حقنده بر آز اویده یوری ایدم .. چنلابده هیچ کم منم اثرمدن بحث قیلمی، کتابمدن برر نسخه‌سن هدیه ایتوب بیرگان کشیلردن باشقه هیچ کم آنی اوقغان کبك کورنمی. حتی آلارده مینم اثرمدن آرتق بحث ایتمیلر، کتابمنڭ موفقیتلی چقووی حقنده هیچ بر سوز سویله‌میلر، فقط اوز اوزمه، بولای اویلارغه تیوش توگل ایکان، یوقغنه اورنده، تیوشسزگه اوزمنی بتروومنی اویلی ایدم.

واقعا، مین برشقه قایغرام. مادامکه ،،قارلوغاچلر،، صاتیله، شولای بولغاچ آنی صاتوب آلوچیلر بولورغه کیره‌ك، مین موندن آرتق نرسه امید ایتهم؟..

همده مینم کتابمنی مطلقا خاتونلر آلا طورغان بولورغه کیره‌ك. چونکه مینم مجموعه‌مده‌غی شعرلرنڭ کوبره‌گی حسیات قلبیه‌گه عائد ایدی. بو فکرگه توشکاچ شادلاندم. ماتور طشلی کتابلرمنڭ بای خاتونلری قولندن بر مینوتده توشمه‌وون، آلارنڭ کیچ قورون یاتاقلرینه یاتقانده مینم شعرلرمنی مطالعه قیلولرن اویلی ایدم.

بو برنچی موفقیتمدن جسارت آلوب بیك درد بلهن اجتهاد قیلورغه کرشدم «بیوك والده» اسمنده‌گی بر تیاترو کتابی یازدوم. بله‌سزمی؟. بو اویون «اوده‌ئون» تیاترونده اوینالدی. صوڭره «ژیمناس» تیاترونده باشقه بر اثرم قویلدی. طاغی صوڭرهق (قومیدی فرانسوز) ده موفق بولدم. الحاصل آرادن یللر اوتدی. ایندی برنچی اثرم «قارلوغاچلر» نی هیچ بر اویلامی ایدم. بو برنچی اثرمنی تمام اونتقان ایدم.

Нац. библиотека им. А. Навои Республики Узбекистан

اوشبو آرادە قارت ئەتیم وفات بولدی. بیچارە قوللرم آراسندە اولدیغی حالدە دنیانی قویدی.

وفاتندن بر آی صوکرە بولمەسینە کرگان وقتمدە مس ایتدکم نرسەلرنی، عنابلانوومنی هیچ بر اونتمیمن. بولمەدەگی هر بر نرسە اول محترم قارتنی ایسکە توشرە ایدی.

آنڭ مخصوص بولمەسینە کرگان وقتدە اوزی بولمەسەدە آیاقلرمزنڭ اوچی بلەنگنە باصوب یوروب، آقرینغنە سویلەشە ایدك. بزگە اول محترم قارت ئەتی همان شول بولمەدە، اوزینڭ پردەلری قابلاولی بولغان کاراواتندە، یایسە اوزینڭ اوطرغچندە غزیتە اوقغان حالدە، یاکە دقت بلەن ایساب حسابی بلەن مشغول بولغان کبك طویلە ایدی.

بزگە یاکیراق کرگان بر خدمتکار، بزنڭ قیلانشلریمزدن بر نرسەدە آڭلامی درحال تەرەزەنڭ پردەلرن کوتاردی. شوندوق طشدن کرگان یاقتیلق بوتون بولمەگە کردی. ایسکان یل اورام طاوشلرن اوزی بلەن برگە کیتروب اچکە هجوم ایتدی.

مرحومنڭ بولمەسینی اجارەگە بیرما کچی ایدك. شونڭ اوچون شوندە بولغان ایبرلرنی آلوب، جیشدروب، طازارتورغە کیرەك ایدی. بولمەدەگی نرسەلرنی کوچرە باشلادق. مین بو اشدن بیك اثرلەنگان ایدم. میڭا، قارت ئەتیمدن قالغان هر بر نرسە آقرین، آقرین بوتونلەی بتەر کبك سیزلە ایدی. هر بر نرسەنی قوزغاتقاندە کوڭلمدە ایسکی بر خاطرە قوزغالوب مرحومنی ایسکە توشرە ایدی. اوشبو وقتدە آرامزدن برەو:

— هانری! کیل ئلی مرندە، قارا! »دیدی.

درحال شول یرگە یاردوم. نی کورسەم یاخشی برلرر؟

آه! محترم قارت ئەتی! اشکافنڭ ایڭ آستقی قاتندە، همەسیدن بربرسینە تمامیلە اوخشاغان، صحیفەلری هیچ بر کیسلمەگان غایت

كوب كتاب كوردم ماوی طشلرندن طانيدم، كه: بولار «قارلوغاچلر» مينم «قارلوغاچلر» ايدی. درستی برنچی اثرمنڭ، برنچی طبعسينڭ همه‌سی اوشبو يرده ايدی. «ماسسول»نڭ ئه‌يتكانی كبك صاتلوب آلنغان، فقط هيچ كم طرفندن بحث ايتلمه‌گان بو كتابلرنڭ همه‌سی اشكافنڭ اوشبو بولمه‌سنده صاقلانغان ايكان. بو كتابدن هيچ بروقتده بحث قيلنمارنڭ سببنی اينده آڭلادوم. چونكه بو كتابلرنڭ همه‌سنی قارت ئه‌تييم صاتوب آلغان ايكان، مينم كتابمنی اوقوچی فقط اولغنه ايكان. ياتاقلرنده، دانتلالی ياصدقلر آراسنده «قارلوغاچلر»نی اوقولرن فرض قيلغان خانملرنڭ همه‌سی قارت ئه‌تييمدن عبارت ايمش.

شول وقتدوق تز چوكدم. قويلغان كرينچه طورغان بو كتابلرنی قوللرم تتره‌گانی حالده معاينه ايتدم. بعضيلرينڭ اوستنده بيك براقلغی كتابچيلرنڭ مهرلری بار. بولارنی قاراغانده، محترم بلرمنڭ ضعيف آياقلرن سوره‌ب، مينم كتابمنی آلور اوچون «پاريژ»نڭ نورلی طرفنده يوروری كوزم آلدينه كيلدی. آنڭ برمغازين‌گه كروب كمال و قاربلن «هانری‌نڭ «قارلوغاچلری اسمله‌گی اثرينی بيرگز» ديب صوراووی، كتابچی شبهه‌لنماسون اوچون هر برسندن فقط اوچر، دورته‌ر دانه‌گنه آلووی، صوڭره آلارنی قولتيغنده قستروب، اوزينڭ حيله‌سندن ممنون بولوب اويينه قايتووی ايسمه توشدی. اويينه قايتو بلن اشكاف يانينه باروب، آنده اوزينڭ غنيمتلرن صاقلاووی كوزمه كورنگان كبك بولدی. اول اونبش يل برينچه بو سرنی صاقلاغان، ميڭا هيچ بر بلدرمه‌گان ايدی. مونمدن صوڭ «ماسسول»نڭ مكتوبينی آلغان كونده، كوزلكلرينڭ آرتندن كولوب ميڭا سويله‌گان سوزلرن خاطرلادوم. اول ميڭا:

ــ «سين مسعود توگلميسن بالام؟» ديگان ايدی. درست! مين

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Республики Башкортостан

مسعود ایدم. اول زماندن بیرلی ایرشکان موفقیتلرمنك هیچ برسی، برنچی اثرمنك، برنچی طبعسینك صاتلوب بتکانن ایشتکان وقتداغی قدر شادلاندره آلمادیلر. شول وقتده بو موفقیتلرنك نی سببدن کیلوب چققانلغن بلدم. قارت دهتییهنك حیلهسینه واقف بولدم. ایندی اوتکان سعادت و شادلقلرنی، بو بختیارلقنی بیررگه سببچی بولغان قارت دهتییه مندارمن صاف بولغان اوشبو محبت، عالمده اینك مکمل نرسهنك یاخشیلیق بولووینی طاغیدا بر قات اثبات ایتدی.

هانری بو یرگه یتکاچ سوزندن طوقتادی. یا کاغذده بر طامچی دوزیهشی بار ایدی. بز همهبزده اوشبو حکایهدن متأثر بولوب هانری نك یاننده سکوت ایتکان ایدك....

آرش پاشاغی.

موندن ایکی یل اِلك سین یورلوب اوسدك. مقصودك خلقنك راحتی هم آلارنك بای طورولری بولغاندر. لکن خلق سینك مقصودكنی آكلی آلمادی. اول وقتده سینك، خلق آراسنده قدر و اعتبارك، حرمتك بردهگنه قالماغان ایدی. سین آلارنك بو اعتبارسزلقلارینه قاراماداك، طاغیدا اوسدك. آنك ضاین حرمتك بتدی. سینی صانغه طقمی باشلادیلر. سینی آشاغان کشیلرگه — آلار آرشقه آشاب طورهلر — دیب توبان کوز بله قارادیلر، سینی کیمستدیلر. بولدی وقتلر: سینك پودك ۲۰ تینگه توشدی. سینی صاتوب شول آقچهغه آق اون آلوب آشادیلر. سینی آشامی، دسترخانغه قویمی باشلادیلر. سین بیچارهنی التفاتقه آلوب دسترخانغه قویوچیلر آزایدی. گویا سین، آلارنك دسترخانلرن یهمسزلهی طورغان نرسه بولوب قالدك.

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Республики Башкортостан

اول وقتده سیننگ اورنک فقیرلرنینگ قاره آشیاولغی، قارانغی یورتلار بولرب قالدی. آلارغه سینی آز ماز قدر ایتکان بولالر ایدی. آلارنینگ بو حرمتلری‌ده سینی سویوب توگل؛ بلکه آیدراشانلقدن، باشقه نرسه طاپا آلماغانلقلرندن ایدی. «آرش ئه‌پ‌یی آشاسانگ اچنی آورتدره» دیب، سینده بر عیب، کیمچیلک بار ترسلی ایتدروب، سیندن شکایت قیلو درجه‌سینه یتدیلر. سینی تیگرمانده طارتدروب، آتلرغه بولغاتوب آشاتورغه‌غنه طوتا باشلادیلر. گویا سین، حیوانلارغه‌غنه آزق بولورغه لایق بر نرسه بولوب قالدینگ. سینی صاتوب، آقچه‌گه آق و قزللرنی آلوب اچدیلر. سین آدم بالالرینه چیکسز فایده کیتره طوروبده، سینی شول چاقلی توبان قالدرولرینه، حرمت کورساتماولرینه اوپکه‌له‌دینگ، صبرینگ بتوب آچولاندینگ. آدملردن اوچکنی آلماقچی بولدینگ. مونا اوتکان یل قارشدینگ، اوسمه‌دینگ

سین اوسمه‌گاچ باصولرده یم و ماتورلق بتدی. سیننگ اوسمه‌رگنی کورولری بلن آدم بالالرینینگ ترسلری قاچدی. شوندوق قدر حرمتینگ آرتا باشلادی. بر آی اچنده اوچ دورت مرتبه بهانگ کوتارلدی. اوتکان یلده سینی یوق - بار حقغه صاتوب آقچه‌گنی اچوب بترگان آغایلرنینگ ایسلرینه توشدی. سینی حرمت ایته آلماغانغه اوکنه باشلادیلر. خلقنینگ بوتون راحتی سیننگ اوسووگنده ایکانن بیک آچق بلدیلر. باصولرغه چغوب قربانلار چالوب الله‌دن، سیننگ اوسووگنی صورری باشلادیلر. یوق، سین همان اوسمه‌دینگ بو یل اسمه‌سکه قرار بیردینگ. خلقنینگ سعادتده، راحتده یه‌شه‌ولرینه نی چاقلی تاثیرینگ بار ایکانن کورسه‌تورگه اویلادینگ.

واقعا سین اوسمه‌گاچ بوتون خالقنینگ راحتلری حسرتکه آلماشندی. اوتکان یل کفران نعمت قیلغان آغایلر، بو یل سینی تقدیر ایته باشلادیلر، اوکنه‌دیلر. سین اوسمه‌وینگ بلن یارلیلرنینگ آفتی آتلرن

صاتدررغه، بایلرنڭ اعلان افلاس ایتولرینه سبب بولدڭ. پایتختلر-گه چاقلی تأثیر ایتدڭ. مقصودڭ موفقیت بلهن تمام بولدی. اوز-ڭنڭ کم ایکانڭنی - تلهگانڭدن آرتق بلگرته آلدڭ!..

یوغاریده ئهیتکانچه سین بر وقت تمام قدر سزلهنگان ایدڭ ایدڭ! ئه بو کونده!.. بو کونده سینڭ هر بر بورتگڭ آلتون اورنینه یوری باشلادی؛ سینی آیاق آستینه قالدرغان، سینی توفراق اورنینه یورتکان آغایلر بو کونده سینی تابا آلمی کوز یهشلرن توگهلر. سیندن باشقه همه نرسهنی اونتدیلر؛ کوڭلرنده یالغز سینگنه قالدڭ سینڭ بر والچغڭنی یرگه توشرمی ئهپکهی - دیب قدرلهب یورته باشلادیلر. سینڭ ایڭ قدرلی، بوتون خلقنڭ ایڭ کیرهکلی نرسهسی ایکانڭنی همه خلق آڭلادی. غزیته ستونلری سینڭ اسمڭ بلهن طولدی. بغدایلرنڭ اسملری تلدن توشدی، هر بر کشینڭ آغزنده سینگنه.

سینی احترام ایتار اوچون، سینڭ اسمڭه «آرش باشاغی» رسمنده بهیرهملر یاصی باشلادیلر. ایڭ توبانگی آرل خلقندن آلوب، پایتختلرده طوره طورغان اصل داتلرغه چاقلی سینی حرمت ایتدیلر. آرش باشاغینڭ نی رهوشلی ایکانن موالیف ئلاڭهدن نباتات قسمینی اوقغان چاغندهغنه کورگان، سینی شونڭ آرقلیغنه طانیغان کشیلر، بو کونده سینڭ باشاغڭنی بالذات کوردیلر. عمرنده قولینه آرش صالامی طوتماغان، سینی تیگسنهگان کشیلر سینی طوندیلر. سین بو کونده ماتور قزلر قولنده، زهنگر چهچکه بلهن برگه برکتلگانڭ حالده صاقلانا باشلادڭ. هر کمنی مفتون ایتوب، اوزلرینه معنا اسیر ایتدردیلر، بر باشاغڭنڭ توشدن بولووی بلهن بلهن افتخار ایتکان توسلی اورام بویلهب یوری باشلادیلر. سینی عمرنده بر مرتبه بو لسون طوتماغان قوللار، بو کونده سینی کوکرهکلرینه قادادیلر. بر-یلیانت، آلماسلر بلهن بیزهنگان میدالیونلری بلهن بر رهتدن

قریدیلر. هر بر باشاغ‌نڭ ئلله نیچه صوملرغه صاتلدی. سینی صاتو بله‌ن ایلڭ ماتو قزلر، ایڭ داهی یکتلر افتخار ایته. ایڭ مشهور مافیلیه‌لرنڭ مزین یورتلری آچده‌، کشی کوزینه کورنه طورغان اورنده سینی کوررگه ممکن. دنیاده موندن آرتق احترام کوررو کملرگه‌گنه میسر بولور؟ یوق! هیچ یوق!

ایندی آدم بالالری سینڭ ایڭ فایده‌لی نرسه ایکانڭنی آرتقی بله‌ن بلدیلر. سین اوسمه‌سڭ، اوزلرینڭ آچ، یالانغاچ قالاچاقلرینه تمام ایمان کیترد‌یلر. آلار ایندی نچار عادتلرندن توبه و استغفار قیلدیلر. بو یل سین روسیه خلقینه اوزڭنڭ کم ایکانڭنی طانتدڭ. روسیه خلقینڭ سعادت وراحتی سینڭ آرقاڭ‌غنه ایکان! سین موندن صوڭ بیچاره آچلرنی قزغان. آلارنڭ کوز یه‌شلرن توکدروب، یوزلرن صارغایتوب، کوزلرن اچکه باطرما. قاره یر اوستینی یه‌شه‌رت، ماتورلاندر. سینڭ اوسوڭنی کوروب، قش بوینچه کوله‌گان یوزلر کولسونلر. کوڭللری صنعان بیچاره‌لر شادلق بله‌ن اوتکارسونلر.

اوس آرشقای! اوس! بیچاره‌لرنی قزغان! موندن صوڭ سینی حرمت ایته‌رلر. آدمارگه کنه صاقلاما! اوس

۱۹۱۲ نچی یل ۲۵ نچی مارت

حیوانلر آراسنده (تمثیل)

حیوانلر آدملردن کورگان هر تورلی جبر، ظلملرغه بر نهایت بیرو، دنیاده راحت هم طنچلق بله‌ن کون کورو، بو مقصودلرینه ایرشورگه بر‌ه‌ر چاره ئزله‌و نیتی بله‌ن بر یرگه جییلشوب، کیڭاش مجلسی یاصاماقچی بولدیلر. کوب اجتهاد قیلغاندن صوڭ جییلشورغه موفق بولروب، آرسلانی رئیس. قابلانی سرکاتب ایتوب صایلادیلر.

Нац. библ... Респ. Башкортостан

حیوانلرنڭ بو مجلسلری عمومی بولوب، حیوان اسمینی کوتەرگان هر بر جانوارنڭ مونده کورگەنە، باشقەلرنڭ شخصلرینە تیمەو شرطی بلەن تلەگنچە سویلەرگە اختیارلی ایدی. شونڭ اوچوندە بو مجلسدە قر حیوانلرندن وکیللر بولغان کبك، یورط حیوانلرندن دە وکیللر بار ایدی. حیوانلر جیيلوب تمام بولغاندن صوڭ رئیس افندی سوز باشلاب:

— ای حیوانلر! کوب اجتهاد ایتە طوروب اوزیمزگە مخصوص جمعیت یاسارغە موفق بولدق. بزنڭ حیوانلر صنفی آدم بالالرندن نهایتسز رەوشدە جبر، ظلم کورەلر. بو هر برگزگە معلوم. ایندی آلارنڭ جبر ظلملرینە نهایت بیرو، دنیادە طنچ طورومز اوچون بر چارە ازلەو مقصودی بلەن جییلدق. بناءً علیه اوشبو ایکی مسئلە حقندە هر کم اوزینڭ فکرینی سویلەرگە اختیارلی. بزنڭ بو مجلسمزدە هیچ بر صنف آیرماسینە قاراالمایاچق. مونا هر برگز بو حقدە کوڭلگزگە نی کیلە شونی نوبت بلەن یازلوب سویلەگز» دیب سوزینی تمام قیلوب خلقغە قاراب طورور.

بر ایر میغونتدن صوڭ تولکی حیوانلر آراسندن باش کوتاروب مینی یازگز ئلی — دیب اشارە قیلدی. شوندن صوڭ حیوانلر بر ەم بر ەم خطبە سویلەرگە یازیلا باشلادیلر.

ایڭ اوّل تولکی منبرگە چغوب، جییلغان قومگە باش ایيوب سلاملاغاندن صوڭ، سوز باشلاب:

— افندیلر! بو اورونغە نی اوچون جییلغانمز نی رئیس افندی آڭلاتدی. آدم بالالرینڭ ظلم جبرلری، حقمزغە تجاوز قیلولری حقیقة بزنی اوشبو رەوشلی جییلوب شکایت قیلرلق درجەسینە یتدی. آلار قاشندە ایکی تینلك دە قدر وقیمتمز قالمادی. بز حیوانلرنی قایو کورسەلر آندە قردیلر. ایندی بەزن مذهبگە منسوب بولغان کشیلر

كبك قاچوب، پرصوب، يه‌شرنوب كنه يورى باشلادق. درست، چن حقيقت اهللرى باشده اوزلرينڭ فكرلرن يه‌شرتن‌طاراتالر. لكن بزنڭ فكرلرمز آلاى توگل. بزاوزبزنى، اوزمز حمايه قيلماساق آدم بالالرى بزگه هيچ بر وقتده شفقت ايته‌چه‌ك توگللر. مثلاً مين‌اوز حالمه‌ نگنه عبرت آلام، آلار بزنڭ تيريلره‌مزنى صويوب آلوب، صاتوب فايده كوره‌لر. بزنڭ بهابز آلار قاشنده قيمتلى، شونڭ اوستينه آلار بزگه حيله‌كارلكنى اسناد ايتوب، بوتون جهان‌خلقى قاشنده بزنى آلداوچى كورسه‌توب، بزنڭ يوزمزگه قاره ياغالر. اوزلرينڭ آرالرندن بره‌رسى حيله‌كار بولسه ــ تولكى كبك ــ ديب بزنى مثالغه آلالر. قاره‌غز ئلى افنديلر! بز حيله‌كار بولساقده آدم بالالرى چاقلى بولا آلورمزمى؟

همه‌بزده شولاى حيله‌كارلك بولماسه، بزنڭ هيچ برمز قالمى‌موگاره‌چى ئه‌لله‌قاچان منقرض بولوب، بر اوستنده نسلمزده قالماس ايدى. (بو وقتده رئيس بلن كاتب قولاقدن قولاقغه نيدر سويله‌شه‌لر.) باشقه حيوانلرده شولايوق آدم بالالرندن هيچ بر وقتده امين بولوب طوره آلميلر. بناءً عليه، بز هيچ بر وقت كيچكدرمى، الارنڭ بو ظلملرينه نهايت بيرو چارەسينه كرشورگه كيرك. بو حقده بزدن كوچلى، غيرتلى بولغان جانوارلر نرسه ئه‌يتورلر طاغى؟» ديب سوزينى تمام ايته. (بوتون جانوارلر بيك اوزاق‌قول چابالر.)

موندن صونڭ شهر يرندن صايلانوب كيلگان صيير طوروب:

ــ افنديلر! ميندن مقدم خطبه سويله‌گان افندينڭ همه سوزى بيك درست. اول ئه‌يتكانچه بز حيوانلر عموماً آدم بالالرندن ظلم كوره‌بز. خصوصاً بزنڭ صيير صنفينه آدملر آراسنده، هميشه چيت يرقچلر آراسنده (رئيس، اصل مقصودن چقمه‌ديه تنبيه ايته) قلدريق، بزنى آدملر صويه‌لر، ايتلرمزنى آشيلر، بورى، آيو كبك يرتقچلر. (صارق، كه‌جه، آت وباشقه‌لر قول چاپالر. باشقه‌لرى صز-

Нац. библиотека им. Ахмет-Заки Валиди Респ. Башкортостан

غره‌لر. رئيس كشينڭ شخصينه تيه‌سكه تمبيه اينه، بوری آياق تيبوب «دالوی» ديب ئچقره) شولای، آلای بولسه مين اوزه‌مزنڭ باشمزغه آدملر طرفندن كيلگان جبر، ظالملر حقنده سويله‌يه‌چكه‌ن:
مونا مين اون ايكی يلدن بيرلی اوچنچی خواجه قولينه كردم. كيره‌ك قايسيغنه خواجه‌م بولسه‌ده بالا چاغالری بله‌ن مينم سوتم برله تربيه قيلنه‌لر. لكن كفرانِ نعمت قيلماغان هيچ بر خواجه‌غه اوچری آلمادم. مونا يدی يلده، يدی بالام بولدی. هيچ برسينڭ نورلی يوزن كوره آلمادم. اول بيچاره‌لرنڭ هيچ برسی آنالرينڭ سوتلرن طويغانچی ايمه آلماديلر. مونا موندن بر آی ألك بوزاولاغان ايدم. اوچ كون اوتو بله‌ن عزيز بالامنی قصابقه صاتوب بيه‌رديلر. آدم بالالری اوزلری انصافسزلقنی دعوا قيله‌لر. «حيوانلرنی حمايه جمعيتلری» آچالر. حالبوكه اشله‌گان اشلری بو دعوالرينڭ خلافنچه بولوب چغه‌در. بو اشلرنڭ همه‌سن اوز فايده‌لری اوچون اشليلر. مينم بو صوڭغی خواجه‌م حيوانلرنی حمايه جمعيتينه اعضا بولوب يازلغان. ده اوزی عزيز بالامنڭ كوزنده كورسه‌تمی، هيچ بر مرحمت قيلمی صويارغه صاتوب بيه‌ردی. طبيعی عزيز بالامنڭ ايتی عمرينڭ بشنچی كوننده بايلر اوستالنده بولدی (كوزندن يه‌ش كيله همه خلق گوژ كيلوب قول چابالر. صيير سويله‌ونده دوام ايتوب:

— بيچاره بالام، آناسينڭ مبارك يوزن كوره آلمادی، سوتمنی ايمه‌دی، خدانڭ ماتور دنياسنده گيزوب، صاف هوا ايسنی آلمادی، مينم بالامده اوزمه عزيز! آدملرنڭ اوزلرينڭ بالالرن شولای ايتساك نی اشله‌رلر ايدی؟ آلار اوچ كونلك بوزاونی صويوب آشارغه اويالميلر. آزغنه‌ده مرحمت ايتوب قزغانميلر. دنياده يالغز مينم بالامغنه توگل، آلار عمرما بزنڭ باشمزغه فلاكت كيتروبكنه طوره‌لر. بناءً عليه آلارنڭ بوظالملرينه بر چيك ياصارغه، آلارنڭ جبرلرينه

نهایت بیررگه، آلارنڭ شرّلرندن قوتلو چاره‌لرن ئزله‌رگه تیوشلی
هر بر مخلوق بو حقده اجتهاد ایته‌رگه بورچلی» دیب سوزینی تمام
اینه. بوتون جانوارلر صیبرنڭ خطبه‌سینه قول چابالر.

موندن صوڭ سوز نوبتی بوریگه کیله:

— افندیلر! صیبیر افندینڭ سویله‌گان سوزلرینڭ اکثری درست.
آلار، شولای‌وق باشقه حیوانلرده آدملردن نهایتسز جبر-ظلم
کوره‌لر. لکن صیبرلر بزنڭ کبگوك مظلوم توگللر. بعض یرلرده،
مثلا هندستان کبی ولایتلرده صیبر بالالرن الله‌لر درجه‌سینه کوتاروب
احترام ایتکان اورنلرده یوق توگل. شولارنی اویلاغانده بر آدم
بالالرینڭ آحمقلقلرینه ایسڭ کیتار. مونده اوچ کونلك بوزاونی
صریوب آشیلر. شولوق بوزاونی ایکنچی برده مقدس بلوب، آنڭ
قدستینی صاقلار اوچون بر برسینڭ قانلرن توگه‌لر. آندن صوڭ
بنی اسرائیللرنڭ سامری باصاغان سرلی بوزاوغه طابنولری، مصرلیلر
قاشنده قاشقه اوگزنڭ مقدس بولوب طانیلووی تاریخ بلن ثابتدر.
مین مونده شونی ئه‌یتماکچی بولدم، که: صیبرلر بر طرفدن خورلق
کوره‌لر، ایکنچی طرفدن احترامده کوره‌لر. بناء علیه آلارنڭ،
اوزلرن بوچاقلی مظلوم کورسه‌تولری اورنسزراق. (شخصی دوشمان
لقلر اعتبارغه آلنماسون دیگان طاوشلر چقه) آندن صوڭ آدم بالالری
یورت حیوانلرینڭ معیشتلرن تأمین ایته‌لر. آلارنی آشاتالر، اچره‌لر.
ئه، بزنڭ بوری، وباشقه قر حیوانلری عموما آدملرگه دوشمان بولوب
طانیلغانلر. عصرلردن بیرلی بزنی قایده کورسه‌لرده آطالر، اوتره‌لر.
تیریلرمزنی اوزلرینڭ کیروك یاراقلرینه استعمال قیله‌لر. درست،
بزنی یرتقچ دیب شولای اوتررگه تیوشلی طابا طورغانلردر. لکن
تیکشروب قاراغانده، بز آدم بالالرندن یرتقچ، آلاردن وحشی
توگل بیت.

آلارنـڭ وحشت هم ظلملری اوزلرندن آرطوب بوتون حیوانلرغه اوته. آلاردن هراداغی قوشلر، صرداغی بالقلر، اورمانداغی یرتقچلر، حتی هیچ برگناهسز حیوانـلر قوتلمی. مدنیت توزهبز دیب بوتون دنیانـڭ کورکـن بیهرهلر. اوزلرینـڭ راحتلری اوچون نیندیـگنه وحشتلر نیده بولسون اشلهودن طارتنوب، حدادن قورقوب طورمیلر. بزگهگنه توگل، اوزلرینڭ آراسنده هر کـون ایس کیتکچ ارصاللقلر اشلهنوب طوره. غالب بولغانلری، مغلوب بولغانلرن نیندی اذا وجفا قیلهلر. ئه اوزلری «مدنیت» دیب قچقرغان بولالر. بو بولای بولدی. ئـه صبیر افندینـڭ بزدن شکایت قیلووی طاغیـدا بیگوك طوغری بولوب یتمی. بز آلارغه هیچ بر ظلم قیلغانمز یوق. سیرهکـمیرهککنه آلارغه هجوم قیلهبز ایکان بو بر ده عفو قیلنماسلق نرسه توگل حدای بزنـڭ رزقنی شولای یاراتقاچ چارهمز یوق ایدی. بز آلارنـڭ حریتلرینه تیمیمز. مونده آدملرنڭ شرلرندن قوتلور اوچون جییلغانمز، بناًعلیه اوز آرامزده بولغان واق توبهك نرسه اوچون بر مرهمزگه قباحت اسناد قیلوب طورورغه اورون یـوق. اتفاق بلهن آدملرنـڭ اوصاللقلرندن قوتلوبولاینی قاریق. بز شوندهغنه راحت کوره آلورمز. میندم باشقه سـوزم یوق.» (برتقچ حیوانـلر قـول چابالر، باشقهلری سکوت ایتهلر.)

مونـدن صوڭ رئیس حضرتلری مجلسکه فاصله بیره. یـارتـی ساعتدن صوڭ آرسلان ریاستی تحتنده طاغیده مجلس باشلانا. مجلس آچلغاچ فیل افندی (هندستاندن صایلانغان وکیل) سوز باشلاب:

ـ میندن اوّل سویلهگان افندیلر آدملرنڭ جبر ظلملری حقنده کوب سویلهدیلر. مونا بزنڭ فیل ملتی نی چـاقلی کوچـلی بولسهده هیچ کمگه جبر ظلم ایتونی یاراتمی طورغان عادل بر ملت. بز کچکنه گنه بر حیوانغهده یول بیروب اوتهبز. بیك آچوومـزنی کیترمـگان

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Республики Башкортостан

وقتده آدم بالالرینه‌ده هیچ بر ضررمز یوق. شولای بولا طوروب‌ده آدم بالالری بزنڭ نسلمزنی قورتورغه طرشه‌لر. یالغز بزگنه توگل، آدم بالالرینڭ اوصالللقلرندن بعض حیوانلرنڭ نسللری بتدی. باشقه‌لرمزده کوندن کون اِنقراضغه طابا باره. بو اشلرگه بر چاره طابوب، آلارنڭ ظلملرینه قارشی طورماساق بتوومزده هیچ بر شبهه یوق. همه‌بز اتفاق بلەن اش کوررگه کیره‌ك صنف فلان آیرماسینه قاراب، بر برمزنڭ عیبلرن ئزله‌شوب طوررغه یارامی. یاشاسون اتفاق! یاشاسون حیوانات عالمی!..» دیب سوزینی تمام ایته. بوتون حیوانلر قول چابالر.

موندن صوڭ رئیس‌نڭ عرض ایتووی برینچه آدملرنڭ جبر ظلملرندن قوتلو چاره‌لرن ئزله‌و اوچون بر کامیسیه یاصاماقچی بولالر. کامیسیه‌گه اعضالر صایلاغانده بولار آراسنده طاغیده اِختلاف قوزغالا. نهایت یرتقچ حیوانلرنڭ طاوشلری کوبره‌ك بولوب کامیسیه‌گه توبانداگی افندیلر صایلانالر: آرسلان، قابلان، یولبارس، آیو، تولکی، بوری، قوشلردن لاچین، یابالاق.

بولارنڭ صایلانوندن بعض حیوانلر راضی بولوب بته‌سه‌لرده طاوشلرنی چغارمی، سکوت ایته‌لر.

مجلس طارالا. کامیسیه اعضالری بربرگه جییلوب اشنی تیکشررگه کرشماکچی بولالر. اشنی تیکشرودن مقدم طاماق طویدروب آلررغه کیره‌ك بولا. جه، نرسه آشارغه؟. بوری‌نڭ سوزی بوینچه، بو یولغه صیغیرنی آشارغه قرار بیره‌لر. هم طوتوب آشیلرده.. ایندی قورساق طولدی. مسئله‌نی ایکنچی وقتده قارارغه قالدروب، هر برسی اورنلی اورنینه ياروب راحتلك بلەن یوقیغه کیته‌لر. یللر اوته، مسئله همان قارالمی...

۱۹۱۲ نچی یل ٥ نچی آغوست.

Запрещается
„3“ июня 1925 г.
Главлит

طارغاۋای دوم برادران کریمفلارنڭ مغازینده هر تورلی کتابلار
صاتیلماقده‌در.

مکتب کتابلارینڭ هر تورلیسندن، هر صنف غه کیره‌کلی
کتابلار، رشدی، اعدادی هم عالی صنفلار ئوچون کیره‌ك بولغان درس
کتابلارینڭ هر قایوسی، رومان حکایه، شعرلر، ادبیات کتابلاری.
کوبله‌ب باردر. اوز نشریاتمزدن باشقه همه ناشرلرنڭ کتابلاری
بولدیغی کبی، استانبول، مصر، هند باصمه‌سی کتابلار کلیتلی
موجوددر. تفسیر، حدیثدن باشلاب علوم عربیه‌گه دائر کتابلارنڭ
هرقایسی بولدیغی کبی فنون جدیده‌گه دائر کتابلارنڭده هر برسی،
هر وقت بولوب طورمقده‌در.

علم و کتاب سویوچیلرنڭ التفاتلرینی جلب ایته‌مز.

احترام ایله: برادران کریمفلار.

آدریس Казанъ, یاکه Уфа, т./д. Бр. КАРИМОВЫ.

Национальная библиотека
имени Ахмет-Заки Валиди

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди. Респ. Башкортостан

بهاسی ۱۵ تین،

Нац. библиотека им. А.-З. Валиди Респ. Башкортостан